

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA SLOVENISTIKO

Tajda Jerkič
Leposlovje v glasilu Soča v obdobju od 1882 do 1892

Diplomsko delo

Mentor: red. prof. dr. Miran Hladnik

Univerzitetni študijski program
prve stopnje: slovenistika

Ljubljana, 2020

Srčno se zahvaljujem mentorju red. prof. dr. Miranu Hladniku za hitro in učinkovito korespondenco in predloge v zvezi s končanjem diplomskega dela. Hvala tudi vsem, ki nesebično bogatijo opus digitalizirane slovenske književnosti, skrbijo za prosveto in oživitev zgodb preteklosti.

Izveček

Leposlovje v glasilu Soča v obdobju od 1882 do 1892

Diplomsko delo dopolnjuje bibliografijo leposlovja v glasilu *Soča*. Sicer je večji delež vložka v diplomsko delo predstavljalo postavljanje besedil in urejanje bibliografije na spletišču Wikivir. Avtorica glasilo umesti v zgodovinske politične in družbene okoliščine ter opiše podobo glasila. Obseg leposlovja primerja z dosedanjimi popisi leposlovja v *Soči*. Poudari tudi eno redkih avtoric leposlovnih besedil, Marijo Erjavec ter se ustavi pri Funtkovem prevodu Baumbachovega Zlatoroga.

Ključne besede: bibliografija, časniki, leposlovje, Wikivir, Soča, podlistek

Abstract

Literature in the Newspaper Soča from 1882 to 1892

The bachelor thesis complements the bibliography of the literature in the *Soča* newspaper. Work on the thesis also includes setting up texts and editing the bibliography on the Wikisource platform. The author places the newsletter in historical, political and social context and describes the image of the newsletter. She compares the scope of the literature with previous inventories of the literature in the *Soča* newspaper. She also writes about one of the few authors of literary texts, Marija Erjavec, and describes Funtek's translation of Baumbach's story of The Golden Horn (Zlatorog).

Key words: bibliography, newspapers, literature, Wikisource, Soča, feuilleton

KAZALO

1. UVOD.....	5
2. ZGODOVINSKE IN POLITIČNE OKOLIŠČINE V ČASU IZHAJANJA GLASILA.....	6
2.1. Ustanovitev društva in glasila Soča.....	7
3. ANALIZA LEPOSLOVJA.....	9
3.1. Manjkajoče številke.....	9
3.2. Primerjava obsega leposlovnih objav.....	9
3.3. Marija Erjavec.....	10
3.4. Zlatorog v Funtkovem prevodu.....	11
4. BIBLIOGRAFIJA.....	12
4.1. Literarne objave v <i>Soči</i> 1882–1892.....	12
4.2. Polliterarne objave v <i>Soči</i> 1882–1892.....	15
5. ZAKLJUČEK.....	16
6. SUMMARY.....	17
7. VIRI IN LITERATURA.....	18

1. UVOD

V diplomski nalogi se ukvarjam z leposlovjem v primorskem glasilu Soča. Pregledala sem vse številke glasila Soča v obdobju 1882–1892, ki so digitalizirane in dostopne na spletišču Digitalne knjižnice Slovenije – [dLib](#) in v njih iskala leposlovje. Za vse najdene literarne drobce sem pripravila bibliografijo, ki je skupaj s povezavami do pripadajočih številk umeščena na [Wikivir](#). Le-ta služi kot prosto dostopna digitalna knjižnica, ki jo lahko ureja vsak, ki do ohranjanja slovenskega jezika in literature čuti dolžnost, in sicer na mediju, ki je času primeren, torej internetu. Ker je le-ta krajša, sem na Wikivir postavila tudi nekaj besedil: manjkajoča dela Simona Gregorčiča ter nekaj novo odkritih del Marije Erjavce, žene pisatelja in naravoslovca Frana Erjavca. Iz ugotovitev diplomskih del mojih predhodnic sem dopolnila in razširila geslo Soča na Wikipediji.

Najprej se bom posvetila kratkemu pregledu glasila v omenjenem obdobju, tj. zunanje podobe časopisa, uredništva časopisa, manjkajočih števil ter orisu glavnih zgodovinskih dogodkov, ki ga oklepata letnici. Nato se bom v grobem posvetila statistiki literarnih oziroma polliterarnih del v glasilu Soča. Prej omenjeno pregledovanje glasila na dLibu in vnašanje (četudi kratke) bibliografije na Wikivir sem si olajšala s pomočjo preglednice na programu Excel, za kar sem hvaležna navodilom Adrijane Leskovšek v njeni [diplomski nalogi](#).

V besedilu nekaj prostora namenjam umestitvi Funtkovega prevoda povedke Zlatorog, ki jo je zapisal Rudolf Baumbach in je eden izmed skupno petih prevodov.

2. ZGODOVINSKE IN POLITIČNE OKOLIŠČINE V ČASU IZHAJANJA GLASILA

Glasilo je geografsko pokrivalo Primorsko, ki je bila skupni politični okvir štirih regij: Goriške, Gradiške, Tržaške in Istrske. V času izhajanja Soče je Primorska spadala pod Avstro-Ogrsko cesarstvo, ki je bilo ustanovljeno leta 1867 (Porenta in Tercej Otorepec 2012: 28). Regija je bila pod habsburško krono z več prekinitvami že vse od leta 1500. Čeprav so kot poknežena grofija imeli svoj parlament in bili do visoke stopnje samoupravni, je nadzor opravljal cesarski guverner. V sredini 19. stoletja se je oblikoval skupni narodnostni boj v okviru Zedinjene Slovenije, ki je ob zadnji tretjini 19. stoletja prešlo v obdobje [slogaštva](#), kot so poimenovali sodelovanje liberalne in konservativne politične strani. Konec sloge je prišel z vedno bolj ločenimi katoliškimi in liberalnimi strankami v devetdesetih letih 19. stoletja in prvem desetletju 20. stoletja.

Ker leži na stičišču italijanskega in slovenskega etničnega prostora, je bil jezik vedno raznolik. Razmerje med govorcami in govorkami jezikov se je skozi čas spreminjalo. V času pod Avstro-Ogrskim cesarstvom je nemščina silila v vse uradne govorne položaje. Glasilo se je zato večkrat zavzelo za boljši položaj slovenščine in zavračalo privilegiranost ostalih treh opcij, furlanščine, italijanščine ali nemščine. Med dogodki, ki so bili objavljeni v časopisu med letoma 1882 in 1892 bi izpostavila obisk avstroogrškega cesarja v Goriško-Gradiški grofiji, ki se je zgodil septembra 1882. Novica je odmevala še dolgo po obisku, saj so iz različnih krajev poročali, kaj vse so si lahko privoščili iz cesarjevega denarnega poklona. Dogodek so objavili v posebni številki Soče ter o njem pesnili. Svojo pesem [Primorski Slovenci](#), ki krasi naslovnico posebne številke, je priobčil tudi Simon Gregorčič.

Kot zanimivost v luči koronavirusne epidemije naj navedem, da so v glasilu Soča poročali o epidemiji kolere, ki je v 19. stoletju razsajala v Evropi. Z zadnjim zamahom v letu 1886 je zajela tudi Trst in Gorico, a žrtev ni bilo veliko (glej Keber 2007). O njenem poteku so z vsako izdajo Soče vztrajno obveščali bralce in bralke v posebnem okviru na predzadnji strani, kar me spominja na zavihek »Koronavirus« na nacionalnem medijskem spletišču MMC RTV Slovenija.

2.1. Ustanovitev društva in glasila Soča

Glasilo *Soča* je tedensko (z nekajletnimi izjemami) izhajalo med letoma 1871 in 1915 v Gorici. Poimenovali so ga po političnem društvu v Gorici, kjer je imelo največje zaledje med bralci. Uredniki in pisci člankov so si prizadevali, da bi z glasilom oblikovali politični in gospodarski tok, ki bi primorske Slovence branil pred italijanskim in nemškim, zato ga je oblast nemalokrat zaplenila. Zavzemali so se za enakovredno rabo slovenskega jezika. Delu katoliškega društvenega članstva se je glasilo zdelo preveč liberalno usmerjen tednik, zato so že leto po njegovi ustanovitvi odcepili v novem političnem društvu Gorica ter začeli z izdajanjem konservativnejšega časopisa *Glas*, ki je obstal le štiri leta (1872–1875). Politični društvi Gorica in Soča sta se leta 1876 zopet združili v društvo goriških Slovencev Sloga, *Soča* pa je postalo društveno glasilo. Uredniška vizija je bila v časniku združiti novice vseh primorskih Slovencev, a je na koncu obstal kot društveni časopis, saj Tržačani in Istrani niso pokazali velikega zanimanja. K temu botruje tudi dejstvo, da jih je nagovarjal politični časnik *Edinost*, ki je v Trstu začel izhajati pet let po ustanovitvi *Soče*.

Prvi je *Soči* urednikoval Viktor Dolenc, ki se je prvič javno izpostavil v Solkanu, in sicer je podprl idejo Matija Doljaka o ustanovitvi čitalnice. Zavzemal se je za podeljevanje javnih služb domačinom. Glasilu je priobčil številne politične in gospodarske članke, v katerih je kritiziral omahljivost in oportunističnost slovenske politike ter se zavzemal za t. i. mladoslovence. Dolenc je bil urednik vse do 1877, z enoletno prekinitvijo, med katero je vlogo prevzel Alojz Valentinčič. Ustanovil je tudi svojo tiskarno, kjer se je tiskalo tržaško glasilo *Edinost* ter nasploh prispeval k omiki Primorcev (SBL). Sicer pa so se v letnikih od 1882 do 1892 zvrstili štirje uredniki: Franc Podgornik, Anton Fabiani, Makso Koršič in Andrej Gaberšček.

Slovenski biografski leksikon vsebuje le podatke Franca Podgornika in Andreja Gaberščka. Prvi je času urednikovanja polemiziral s tržaškim društvom in glasilom *Edinost*. V letu 1882 se je od glasila ločil zaradi razhajanja v nazorih. Slednji pa je bil dopisnik glasila vse od učiteljsišča naprej.

V obdobju pod drobnogledom (1882–1892) ni prišlo do večjih sprememb glasila. *Soča* je izhajala (enkrat) tedensko z vsebino na štirih straneh, izjemoma tudi šestih. Nekatere številke so bile zaradi zasega natisnjene ponovno. Rubrike so ostajale skozi čas enake: na prvi strani glavne politične novice (na primer prihod cesarja, dogodki društev, zapiski sodnih postopkov,

pereče notranjepolitične teme, jezikovna politika ter tudi kmetijski nasveti), nato so jim sledili dopisi iz goriške regije z okolico, zunanjepolitični pregled in domače zadeve ter zadnja stran, ki je bila namenjena oglasom in ponudbam ter kratkim novicam o delovanju društev. Pogosto je bil na prvi strani pod črto tudi podlistek, kjer je bil prostor za poljudne članke, v nekaterih primerih pa tudi za leposlovje domačih in tujih avtorjev in avtoric. Podlistek me je pri pregledovanju številčk najbolj zanimal.

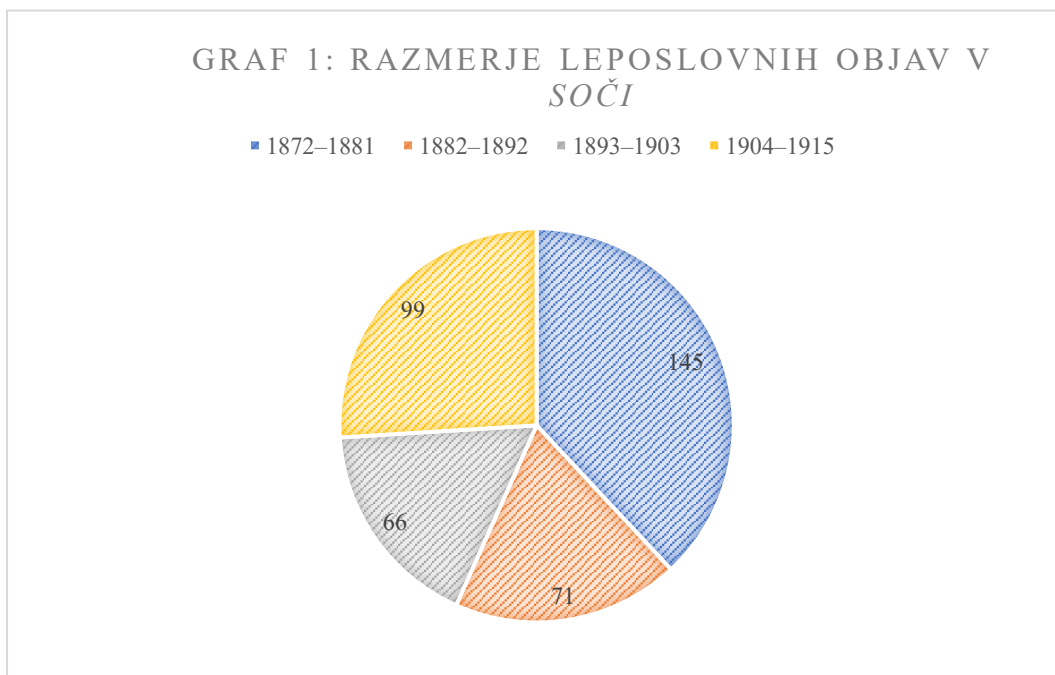
3. ANALIZA LEPOSLOVJA

3.1. Manjkajoče številke

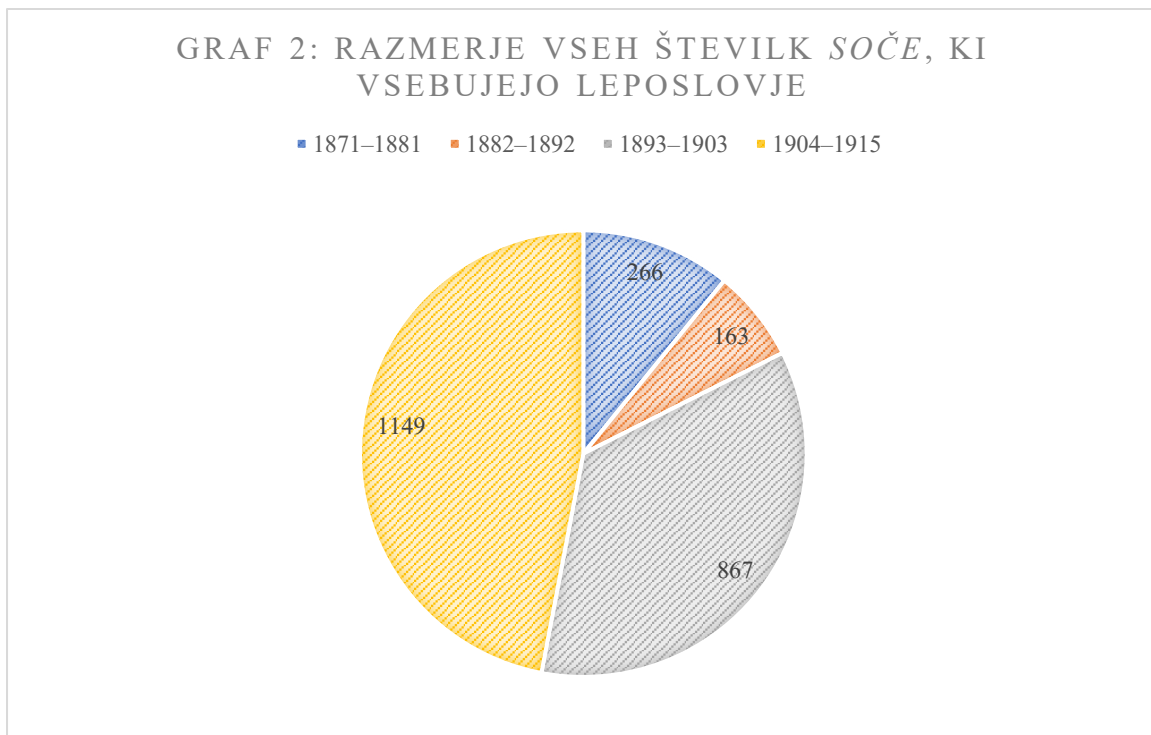
Pregledala sem vse številke *Soče* v obdobju 1882–1892, ki so bile dostopne na dLibu. V vsakem letniku je izšlo 52 številke glasila, torej eno na teden. Izsledila sem naslednje manjkajoče (nedigitalizirane) številke: za leto 1882 so umanjale 22., 27., 28. in 29. številka; 1884 4. in 6. številka; 1885 32. in 34. številka; 1887 37. številka, 1888 20., 23. in 28. številka, 1890 31., 50. in 51. številka. Večji izpad (ne)digitaliziranega gradiva sledi v letih 1891 in 1892: v prvem manjkajo vse številke od 11.–52., v letu 1892 pa so digitalizirali le zadnjo številko letnika. Vsota vseh izgubljenih številke je 107. Slednji podatek je ena izmed razlag za ugotovitve v naslednjih vrsticah.

3.2. Primerjava obsega leposlovnih objav

Po pregledovanju glasila se je izkazalo, da je bilo v obdobju od leta 1882 do 1892 v primerjavi s celotnim arhivom glasila objavljenih manj leposlovnih del, in sicer 71. Primerjala sem desetletna obdobja, ki so bila popisana v diplomskih nalogah mojih predhodnic, saj sem z nalogo prispevala zadnji del sestavljanke v pregledovanju glasila *Soča*. To razmerje naj prikaže naslednji graf:

Delež del pa ni nujno premosorazmeren z obsegom posameznih leposlovnih del, saj so bila nekatera dela izdana v nadaljevanjih. Realno primerjalno sliko naj zato pokaže naslednji graf, ki poleg zaključenih enot objavljenih del upošteva tudi vsa njihova nadaljevanja:

Na Grafu 2 je razvidno, da je obravnavano obdobje obrodilo najmanj leposlovja, zato sem poleg bibliografije na Wikiviru razširila wikipedistični geselski članek »[Soča \(glasilo\)](#)« ter napravila kronološki seznam vseh urednikov. Na Wikivir sem postavila tudi naslednja besedila: [Poroka na kmetih](#), [Stana](#), [Pot iz Benetk v Chioggio](#) ter [Zadnje počitnice](#) avtorice Marije Erjavec. Dopolnila sem opus digitaliziranega dela Simona Gregorčiča z naslednjimi pesmimi: [Primorski Slovenci](#), [Slavnostne pesmi](#) in [Naši zvezdi](#). Posvetila sem se tudi odlomku iz Zlatoroga, ki so ga priobčili skupaj z literarno kritiko. Na Wikivir sem vnesla celotno lirizirano povedko, ki jo je prevedel Anton Funtek, in jo sopostavila k ostalim prevodom Baumbachovega Zlatoroga.

3.3. Marija Erjavec

V letu 1886 je v *Soči* več literarnih del (z nadaljevanji) priobčila Marija Erjavec, rojena Ferfila. Na spletu in v Primorskem slovenskem biografskem leksikonu (PBSL) izvemo le malo dejstev o Mariji Erjavec. Nekaj sem jih izvedela v korespondenci z zgodovinarjem

Martinom Grumom. In sicer je bila rojena leta 1954 v Senožečah na Krasu. Bila je varovanka veletrgovca Trippa. Kasneje je živela v Gorici pri bratu Franju, ki je bil pomemben gospodarstvenik. Tam sta se spoznala z naravoslovcem in pisateljem Franom Erjavcem, s katerim sta se leta 1872 poročila. Mariji je bilo takrat komaj 18 let, Fran je bil od nje 19 let starejši. S Franom sta imela štiri otroke. Prvi sin je umrl ob rojstvu, drugi sin Miljutin je umrl star sedem let, hčeri Ljudmila in Milena pa sta se po očetovi smrti preselili v Ljubljano, kjer je Marija živela v starosti. Po Franovi smrti je bolehnja živela sama zase.

V glasilu je objavila naslednje literarizirane zgodbe: Poroka na kmetih, Stana, Pot iz Benedek v Chioggio in Zadnje počitnice.

3.4. Zlatorog v Funtkovem prevodu

Baumbachova povedka o Zlatorogu je bila iz nemščine prevedena v več jezikov. 1886 so v *Soči* objavili prvi slovenski prevod izpod peresa Antona Funtka. Prevodu so očitali visok jezik, knjižici pa prestižen status. Drugi prevod je izšel precej kasneje, leta 1922. v *Domu in svetu* je Ivan Prijatelj na kratko recenziral moderniziran prevod, ki ga je prav tako pripravil Funtek. Pri objavi v *Soči* je šlo za krajšo predstavitev z odlomki iz Zlatoroga, zato sem na dLibu poiskala celotno izdajo in jo pretipkala na [Wikivir](#).

4. BIBLIOGRAFIJA

4.1. Literarne objave v *Soči* 1882–1892

1882

Simon Gregorčič: Primorski Slovenci

1883

Simon Gregorčič: Prolog

Simon Gregorčič: Slavnostne pesmi

anonimno: Trojanski konj

1884

M. B.: Pravda

Jenio Sisolski (Eugen Kumičić): Ubilo ga je vino

M. Sporos: Prevžitkar

Radoslav Silvester: pozdravljena gostov navdušena vrsta

Podkljukar: Trentarske pripovedke

Simon Gregorčič: Kmečki hiši

1885

Simon Gregorčič: Dražba

anonimno: Predpustnica

Simon Gregorčič: Prijateljem

anonimno: Velikonočna

Pavlina Pajkova: Špilperški podklopi

1886

Simon Gregorčič: Blagovestnikom

Rudolf Baumbach: Zlatorog

Jožef Borovnjak: Pareneza na čest svetij slovenskij apoštolov Cirila i Metoda

Marija Erjavec: Poroka na kmetih

Vaclav Kosmak (Borodinov): Kako se v pošteni običi Krupalovski popravljajo vratica pri čednikovi bajti

Marija Erjavec: Pot iz Benedek v Chioggio

P. M.: V sreči nesreča

Marija Erjavec: Stana

Marija Erjavec: Zadnje počitnice

1887

Matija Sila: Črtica iz življenja Frana Erjavca

Simon Gregorčič: Prolog

Grgavci: Dospela je komaj v Grgar novica

Tešemir: Družba sv. Cirila in Metoda

France Oblak: Deset božjih zapovedij v pravljicah

Jan Koren: Boj na bolškem Ključi

Zorn: Zadnji dan šolskega leta

Fran Gestrin: Pozdrav bratom Čehom

Gorazd (Anton Aškerc): Čehom

Simon Gregorčič: Bratom Čehom

Simon Gregorčič: Andreju Einspielerju

Jože Balič: Črtice iz Kocijančičevega življenja

anonimno: Pot-pourri

1888

France Oblak: Četrta zapoved božja v pravljici

bratje Bolaffio: Trem modrijanom v Opatjemselu

I. L. Hrdina: Nesem vam novice

Lev Nikolajevič Tolstoj: Spokorjeni grešnik

Simon Gregorčič: Naši zvezdi

Josip Kajetan Tyl: Pepček in Pepica

Ios Jungmann (Joseph Jungmann): Škrat

Lev Nikolajevič Tolstoj: Kako je žganje na Rusko prišlo

Josip Kobal: Sreča v bolesi

Josip Kobal: Slovo

anonimno: Martinovo

anonimno: Ali smem Slovenec biti

Simon Gregorčič: Josipu Gorupu v zahvalo za velikanske ustanove

1889

anonimno: Tobija Vitek

anonimno: Črtice s potovanja v Sveto deželo

Anton Funtek: Vodniku

Jinerich Štemberka: Po poti do slave

Fr. Ekert: Poplačan širokoustnež

P.: Napitnica

Edmondo de Amicis: Mala straža lombardska

župnijski duhovniki: Prečastitemu gospodu Antonu Cujonu

anonimno: Krvavo stegno v trinajstih poglavjih

1890

anonimno: Krvavo stegno v trinajstih poglavjih

anonimno: Črtice s potovanja v Sveto deželo

1891

anonimno: Črtice s potovanja v Sveto deželo

France Oblak: Deset božjih zapovedij v pravljicah

4.2. Polliterarne objave v *Soči* 1882–1892

1884

Čižmarjev Tone: Ženitovanje na Cerkljanskem

Čižmarjev Tone: Vedavštvo na Cerkljanskem

Anonimno: Naš narodni dom

1885

Strossmajer: S. Gregorčičeve poezije

1887

M. Gabrovič: V spomin Franu Erjavcu

Fran Levec: Fran Erjavec

anonimno: Razni pomenki

5. ZAKLJUČEK

Soča je bilo glasilo istoimenskega, napredno usmerjenega političnega društva v Gorici, kasneje preimenovanega v Slogo. Sprva si je skušalo pridobiti bralstvo med vsemi primorskimi Slovenci, a so s kasnejšo ustanovitvijo tržaškega časnika *Edinost* smelo željo opustili. V času izhajanja se je zvrstilo 11 urednikov, v pregledanem obdobju štirje: Franc Podgornik (1882), Anton Fabiani (1882–1883), Makso Koršič (1883–1891) in Andrej Gabršček (1892).

Iz diplomskega dela je razvidno, da je popisano obdobje (1882–1892) glasila *Soča* leposlovno najmanj plodovito. Vzrokov za to nisem iskala, spekuliram pa, da so v zgodovinsko in politično manj razburkanem obdobju na to vplivale uredniške politike ali pač pomanjkanje angažmaja avtorjev in avtoric v objavljanju svojih besedil. V obdobju je bilo izgubljenih in posledično nedigitaliziranih 107 številčk glasila, kar je tudi eden izmed vzrokov za krajši bibliografski seznam leposlovja.

V okviru diplomskega dela sem večji delež posvetila delu na Wikimedijinih spletiščih. Uredila in dopolnila sem geslo »[Soča \(glasilo\)](#)« na Wikipediji ter na Wikivir postavila [bibliografski seznam](#). Tja sem pretipkala tudi nekaj literarnih besedil: dopolnila sem prosto dostopen pesniški opus Simona Gregorčiča s pesmimi [Primorski Slovenci](#), [Slavnostne pesmi](#) in [Naši zvezdi](#), postavila kratko prozo Marije Erjavec ([Poroka na kmetih](#), [Stana](#), [Pot iz Benetk v Chioggio](#) in [Zadnje počitnice](#)) ter Funtkov prevod Baumbachove lirizirane povedke [Zlatorog](#).

Manjši obseg leposlovja je torej generiral premik k dostopnejši literaturi na internetu, kjer se, po besedah Mirana Hladnika, mora dogajati in zgoditi naslednji humanistični razcvet.

6. SUMMARY

Bachelor thesis is about searching and evidencing literature in certain publication period of the newspaper *Soča*. This was the newsletter of the eponymous, left-winged political association in Gorizia. At first, it tried to gain readership among all Slovenes from the Littoral, but with the later establishment of the Trieste newspaper *Edinost*, they abandoned the wish. At the time of publication, there were 11 editors, but in the reviewed period four: Franc Podgornik (1882), Anton Fabiani (1882–1883), Makso Koršič (1883–1891) and Andrej Gabršček (1892).

It is evident from the thesis that the inventory period (1882–1892) of the *Soča* newspaper was the least fruitful in terms of literature. The author did not look for reasons for this, but speculates that in a historically and politically less turbulent period the reason can be found in influence of editorial policies or in the lack of authors' interest in publishing their texts. During the period, 107 issues of the journal were lost and consequently non-digitized, which could be also one of the reasons for the shorter bibliographic list of literature.

The author devoted a large part of her work to Wikimedia websites. She edited and supplemented the password »[Soča \(newsletter\)](#)« on Wikipedia and posted a bibliographic list on Wikisource. She also typed some literary texts there: she supplemented Simon Gregorčič's freely accessible poetic opus with the poems [Primorski Slovenci](#), [Slavnostne pesmi](#) and [Naši zvezdi](#) and staged a short prose by Marija Erjavec ([Poroka na kmetih](#), [Stana](#), [Pot iz Benedek v Chioggio](#) and [Zadnje počitnice](#)) and Funtek's translation of Baumbach's lyrical tale [Zlatorog](#).

The smaller volume of literature has thus generated a shift to more accessible literature on the internet, where, according to Miran Hladnik, the next humanistic boom must take place.

7. VIRI IN LITERATURA

Grum, Martin. Osebna korespondenca. 17. 9. 2020.

Leskovšek, Adrijana. [*Leposlovje v časopisu Jutro od leta 1929 do leta 1934*](#). Diplomsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta, 2016.

Marušič, Branko. *Pregled politične zgodovine Slovencev na Goriškem*. Nova Gorica: Goriški muzej, 2005.

Keber, Katarina. *Čas kolere: Epidemije kolere na Kranjskem v 19. stoletju*. Thesaurus memoriae Dissertationes 6. Ljubljana: Založba ZRC, 2007.

Porenta, Tita in Mojca Tercelj Otorepec. *Strokovni posvet Etnologija in slovenske pokrajine*. Ljubljana: Slovensko etnološko društvo, 2012.

Prijatelj, Ivan. [Rudolf Baumbach: Zlatorog](#). *Dom in svet* 36 (5): 157.

[Primorski slovenski biografski leksikon](#). 4. snopič. Gorica: Goriška Mohorjeva družba, 1977.